

DINAMICA PIETEI DE CEREALE ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE - CONTRIBUȚIA ROMÂNIEI

**Ion CERTAN, Doctor în economie,
Universitatea de Științe Agronomice și Medicină Veterinară,
București, România**

E-mail: ioncertan@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0475-2042>

**Dan-Marius VOICILAS, Doctor, conferențiar universitar,
Facultatea de Științe Economice – Universitatea Hyperion, Academia
Română-Institutul de Economie Agrară, București, România**

E-mail: dmvoici@yahoo.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3411-8958>

**Camelia GAVRILESCU, Doctor, conferențiar universitar,
Academia Română-Institutul de Economie Agrară, București, România**

E-mail: cam_gavrilescu@yahoo.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1538-7642>

**Irina-Adriana CHIURCIU, Doctor,
University of Agronomic Sciences and Veterinary Medicine
Bucharest, Romania**

E-mail: chiurciu.irina@managusamv.ro

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9677-6836>

DOI: <https://doi.org/10.36004/nier.cecg.I.2024.18.19>

Abstract. *The paper presents the dynamics of the grain market in the Black Sea Basin. There are many reasons to focus on this area, such as the Russian-Ukrainian conflict, the international economic crisis, globalization, or climate changes. The Black Sea Basin has an important role not at the European level only, but also in the international trade with grains. The analysis focuses on the Romanian trade with grains. The main objective of the paper is to provide a global picture about the changes in the trade with grains in this area and the contribution of the Romanian market. The applied methodology is based on statistical analysis of the trade flows of grains using data series from the Romanian National Institute of Statistics and Ministry of Agriculture and Rural Development, from EUROSTAT and FAO databases, as well as from statistical institutes of other countries in the region. Qualitative analysis based on interviews and opinion of experts in the field was also used. The results show that the Romanian grain market had positive evolutions. The current geopolitical context and the climate changes influenced significantly the dynamic of the trade with grains, in Romania and in the Black Sea Basin as well.*

Key-words: grains, trade, Black Sea Basin, Romania

JEL: O52, Q13

UDC: 339.5(498)

Introducere. În zilele noastre, piața internațională a cerealelor are o evoluție deosebit de dinamică. Situația economică, financiară și politică internațională, diferitele provocări din estul Europei, cum ar fi războiul din Ucraina, au influențat directă asupra comerțului, a comerțului cu produse agroalimentare în general și a comerțului cu cereale în special.

Analiza efectuată pleacă de la câteva întrebări cheie: „De ce analizăm regiunea Mării Negre?”, „De ce piața cerealelor?”, „Cum va influența războiul din Ucraina piața cerealelor din regiunea selectată?”. Regiunea analizată este vastă și are în componență câțiva producători și comercianți de cereale foarte importanți pe piața internațională (Figura 1), așa cum sunt Rusia, Ucraina, Turcia sau România.

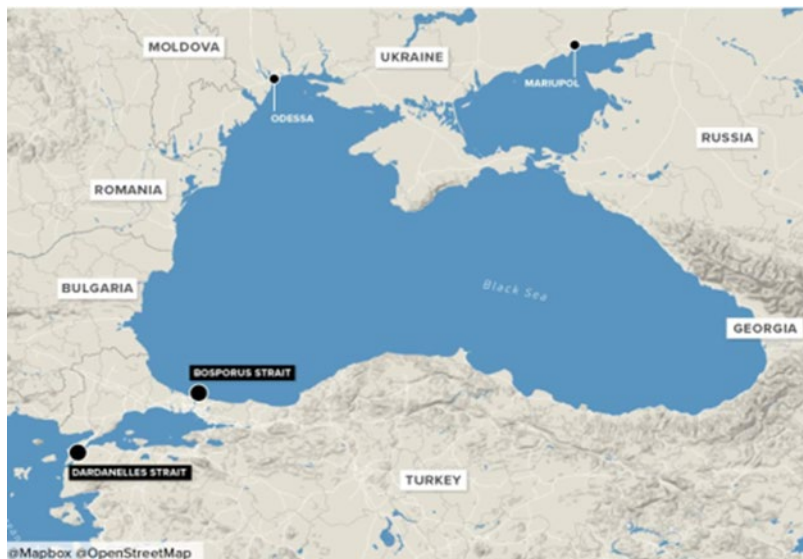


Figura 1. Țările din bazinul Mării Negre

Sursa: *Russia and Ukraine sign deal to resume grain exports in Black Sea (cnbc.com)*

Pentru a răspunde la cele trei întrebări lucrarea de față analizează: oferta românească de cereale, piața regională a cerealelor, provocările actuale, perspectivele și se încheie cu unele concluzii și reflecții.

Piața cerealelor a fost adesea analizată de diverși autori din România și din alte țări. Întrucât este un sector important al culturilor vegetale, considerăm că este utilă aprofundarea acestui subiect. Este analizată piața cerealelor dintr-o altă perspectivă, cea a comerțului internațional de cereale în Bazinul Mării Negre în contextul războiului din Ucraina. Lucrarea vine în completarea unor analize efectuate în lucrări anterioare ale autorilor (Voicilaș, 2013, 2014; Gavrilesco&Voicilaș, 2014; Voicilaș&Certan, 2019; Voicilaș&Kalaman, 2020; Chiurciu et al., 2022, 2023). De asemenea, au fost folosite și cercetări anterioare ale altor autori români (Gîndu et al., 2007; Sima, 2009; Popescu et al., 2022; Alexandri&Bucur, 2022; Crețu, 2023) și străini (Riabko, 2014); Knol, 2016; Gyarmati, 2017; Ivanenko, Porudeyeva&Andriushchenko, 2020).

Aceste surse din literatură au fost completate de publicații ale institutelor de statistică și rapoartele unor instituții internaționale (Comisia Europeană, 1999, 2024; Black Sea Trade&Development Bank, 2023).

Metodologia cercetării. Metodologia utilizată se bazează pe analiza statistică a fluxurilor comerciale de cereale, utilizând serii de date de la Institutul Național de Statistică și de la Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale din România, bazele de date EUROSTAT, USDA, OECD și FAO, precum și de la institutele de statistică din alte țări din regiune. S-au realizat comparații între țări. De asemenea, au fost folosite analize calitative bazate pe interviuri și opinii ale experților internaționali în domeniu.

Principalele rezultate. În România, în ultimele două decenii, suprafețele cultivate cu cereale s-au menținut relativ constant (o ușoară scădere). Nu la fel putem spune în cazul producțiilor și producțiilor medii la hectar care au cunoscut o mare volatilitate, în special, din cauza condițiilor climatice, mai exact a lipsei precipitațiilor. Ca tendință generală s-a remarcat creșterea acestor producții, mai ales la porumb, grâu și orz.

Dacă ne axăm doar pe grâu, analiza producției din Bazinul Mării Negre, conform datelor statistice, ne arată cine sunt principalii producători (Figura 2).

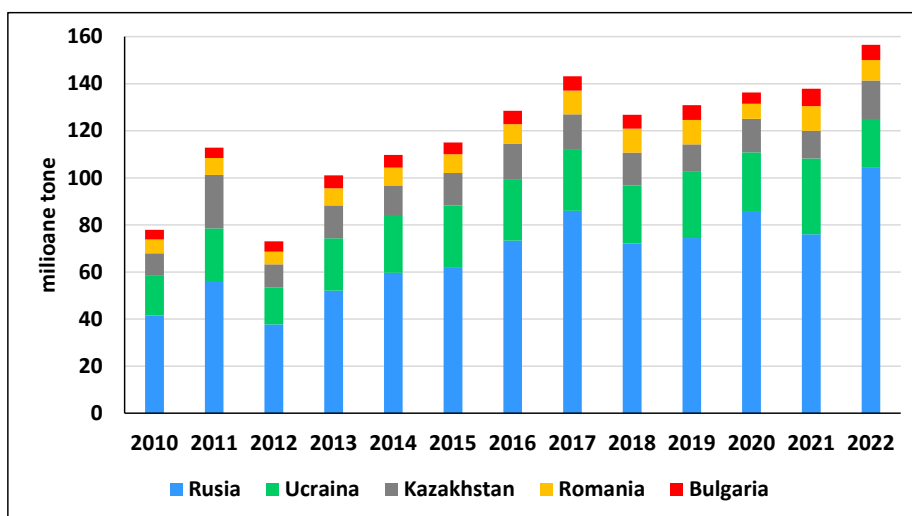


Figura 2. **Principalii producători de grâu din bazinul Mării Negre (2010-2022)**

Sursa: prelucrare date Faostat

Rusia este principalul producător din Bazinul Mării Negre urmată de Ucraina și de Kazakhstan. Până la începerea invaziei din Ucraina, Rusia și-a menținut poziția de leader în producția de grâu din regiune. România are o pondere redusă în comparație cu primele două țări, dar cu evoluții constante. Bulgaria este al 5-lea producător din regiune, dar cu producții semnificativ mai mici, chiar și decât ale României. Urmare a performanțelor României în producția de cereale și oferta acestora pe piețele internaționale a fost în creștere. Figura 3 prezintă evoluția comerțului cu cereale al României în ultimele două decenii.

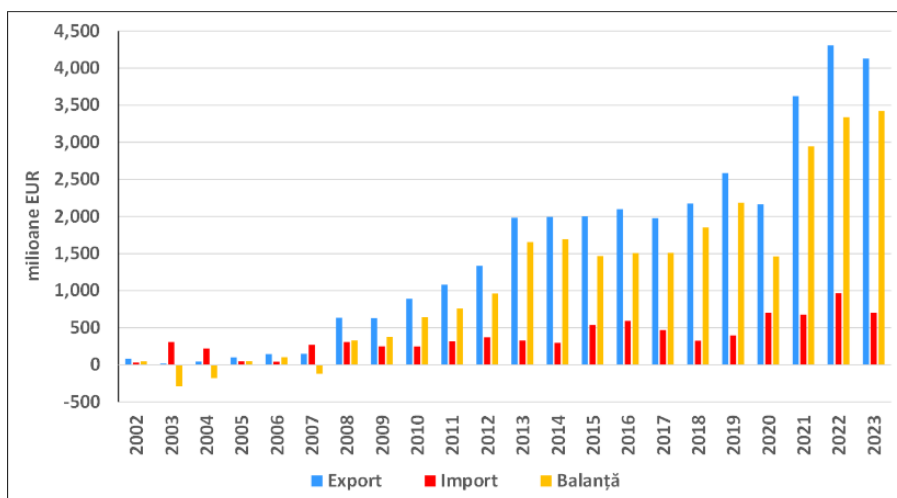


Figura 3. Comerțul cu cereale al României (2002-2023)

Sursa: calculații proprii pe baza datelor Eurostat

Dacă la începutul anilor 2000 comerțul cu cereale al României, exprimat valoric, era slab reprezentat pe piețele internaționale și au existat ani în care balanța comercială a fost negativă, după aderarea la Uniunea Europeană (UE) efectele pozitive ale acesteia s-au reflectat și în schimburile comerciale cu cereale. Exporturile au crescut permanent (cu excepția acelor ani cu secetă severă), vânfurile fiind atinse în ultimii ani (2021-2023), după începerea conflictului din Ucraina. Chiar dacă și importurile au crescut în perioada analizată, balanța comercială cu cereale a fost permanent pozitivă începând cu anul 2008.

Dacă analizăm balanța comercială cu cereale pe principalele destinații, datele statistice ne arată că începând cu anul 2009 aceasta a fost permanent pozitivă, atât în relația cu țările membre UE, cât și pe relația cu țări din afara UE (Figura 4).

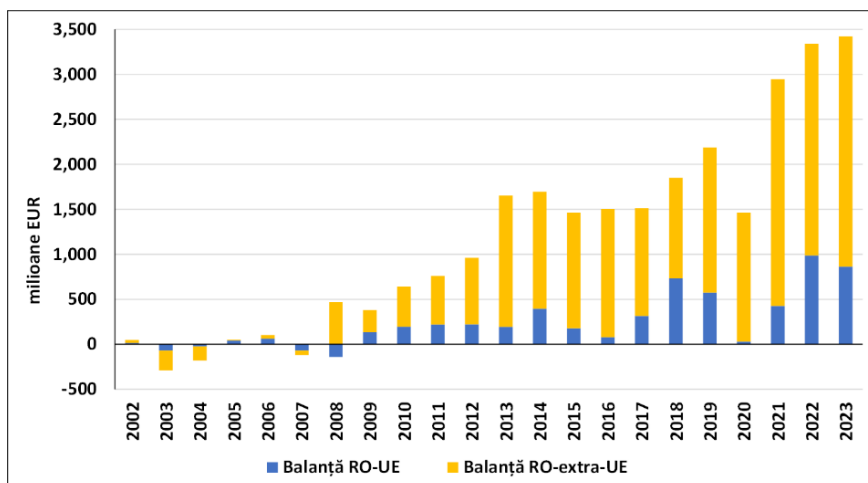


Figura 4. Balanța comercială cu cereale a României

Sursa: calculații proprii pe baza datelor Eurostat

După aderarea la UE, cu excepția primilor doi ani (2007, 2008), România a avut o balanță comercială cu cereale pozitivă cu țările membre ale UE. În anii menționați balanța a fost negativă din cauza lipsei de competitivitate și secetei extreme. Se remarcă însă un excedent comercial semnificativ mai mare din comerțul cu cereale cu țări din afara UE.

Comparând producția de cereale cu exporturile se observă că în ultimele două decenii ponderea exporturilor în producție a fost din ce în ce mai mare (Tabelul nr.1).

Tabelul 1. Ponderea exporturilor în producția de cereale (%)

2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
6	1	2	5	8	8	20	31	32	23	42	44	46	54	54	41	38	46	62	57	67	76

Sursa: calculații proprii pe baza datelor Eurostat

Astfel, dacă în anii de dinainte de aderarea României la UE ponderea nu depășea 8%, în ultimii ani, în special după anul 2015, aceasta a depășit 50%, iar în anul 2023 a atins 76%. Această evoluție este în strânsă legătură cu creșterile producțiilor medii și totale.

Deoarece am văzut că principalul motiv al evoluției pozitive a balanței comerciale este exportul către țările non-UE, este important de prezentat și detalierea pe principalele destinații, comparativ anul 2010 cu anul 2023 (Tabelul 2).

Tabelul 2. Destinații extra-UE ale exporturilor de cereale românești

2010				2023			
	Mii tone	% în extra-UE	% în export total		Mii tone	% în extra-UE	% în export total
TOTAL EXPORT în afara UE	2,725	100.00	50.60	TOTAL EXPORT în afara UE	11,602	100.00	73.22
Coreea de Sud	507	18.59	9.41	Coreea de Sud	1,583	13.64	9.99
Arabia Saudită	335	12.29	6.22	Egipt	1,428	12.31	9.01
Turcia	331	12.16	6.15	Algeria	1,335	11.51	8.43
Filipine	270	9.92	5.02	Arabia Saudită	1,144	9.86	7.22
Bangladesh	213	7.82	3.96	Maroc	984	8.48	6.21
Siria	207	7.59	3.84	Iordania	811	6.99	5.12
Israel	188	6.91	3.50	Iran	724	6.24	4.57
Libia	130	4.78	2.42	Sri Lanka	446	3.84	2.81
Tunisia	99	3.63	1.84	Bangladesh	380	3.28	2.40
Vietnam	77	2.84	1.44	Pakistan	338	2.91	2.13
Thailanda	72	2.64	1.34	Emiratele Arabe Unite	288	2.48	1.82
Liban	66	2.43	1.23	Turcia	244	2.10	1.54
Egipt	53	1.96	0.99	Tunisia	239	2.06	1.51
Iordania	41	1.51	0.76	Mauritania	181	1.56	1.14

Sursa: calculații proprii pe baza datelor Eurostat

În ambii ani analizați, Coreea de Sud a fost principala destinație. Dacă în anul 2010 alți parteneri importanți erau Arabia Saudită, Turcia și Filipine, în anul 2023 au apărut Egipt, Algeria și Maroc. De altfel, aceste ultime trei țări sunt mari importatoare de cereale, în special din Bazinul Mării Negre, în special din Ucraina și Rusia.

La nivel mondial, dacă analizăm separat grâul și porumbul, ca cele mai importante cereale produse și comercializate, principalii exportatori de grâu sunt prezentați în Figura 5.

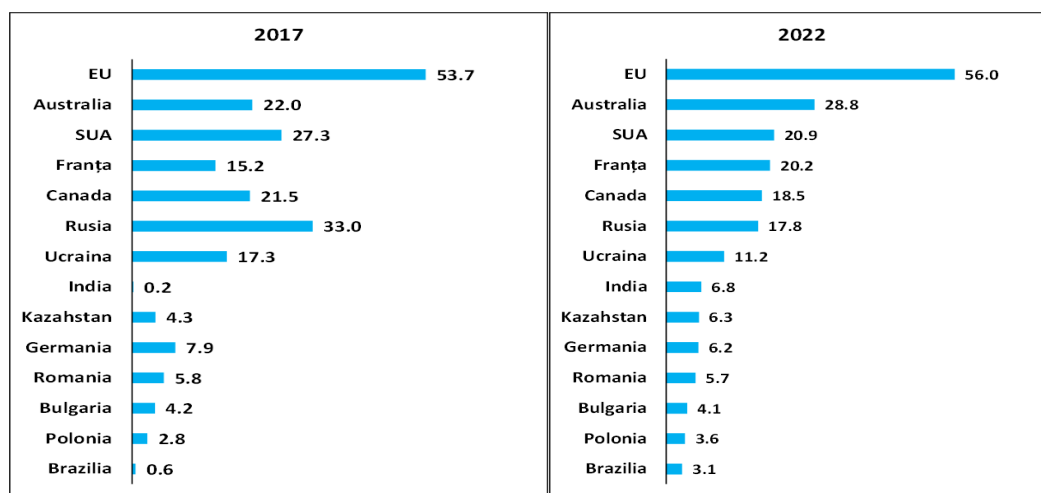


Figura 5. Grâu - top exportatori (mil. tone)
Sursa: calculații proprii pe baza datelor Eurostat

Atât în anul 2017, cât și în anul 2022, în clasamentul primilor 14 exportatori mondiali se regăsesc țări din Bazinul Mării Negre: Rusia, Ucraina, Kazahstan, România și Bulgaria. Circa 60% din exporturile mondiale au fost realizate de aceste țări în anul 2017 și circa 45% în anul 2022. Aceste valori ne arată importanța regiunii pe plan mondial, dar și influențele negative ale conflictului din Ucraina, în special în privința cantităților exportate de Rusia și Ucraina.

În ceea ce privește porumbul, cei mai mari exportatori sunt cei prezentați în Figura 6.

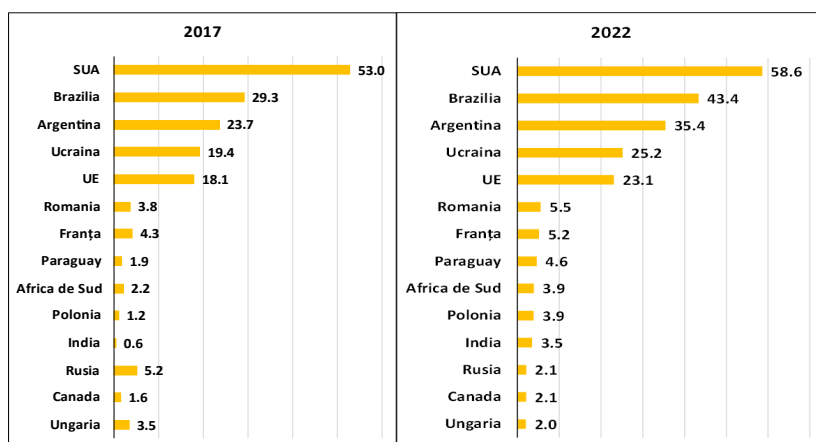


Figura 6. Porumb - top exportatori (mil. tone)
Sursa: calculații proprii pe baza datelor Eurostat

În cazul porumbului, cei mai importanți exportatori din Bazinul Mării Negre sunt Ucraina, România și Rusia, indiferent dacă ne referim la anul 2017 sau la anul 2022. În anii analizați se remarcă o creștere a exporturilor Ucrainei și o scădere a exporturilor Rusiei, din cauza restricțiilor impuse de războiul declanșat. România a rămas într-o poziție similară (locul 6 mondial) în această perioadă, cu aproximativ 4-5% din exportul mondial.

Analizând doar cele mai importante țări producătoare de cereale din Bazinul Mării Negre, ne concentrăm pe câteva țări care sunt competitori internaționali redutabili. Avem în vedere țări exportatoare de cereale, adică Rusia, Ucraina, România și Bulgaria. Dintre acestea, doar Rusia și Ucraina joacă un rol important în exporturile mondiale, România, dar mai ales Bulgaria, având un rol secundar (Figura 7).

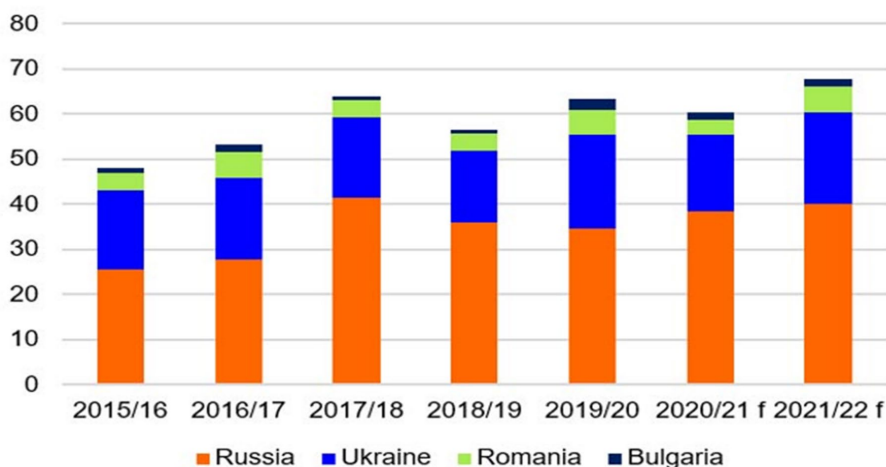


Figura 7. Exporturile de grâu din zona Mării Negre (mil. tone)
Sursa: Grab (2021)

Putem spune că există o concurență crescută între cei mai mari consumatori de pe piețele din Africa de Nord și Orientul Mijlociu, aceștia importând în principal din Ucraina și Rusia și într-o măsură mai mică din România. Până la izbucnirea războiului din Ucraina, Rusia era liderul geografic.

Discuții și concluzii. Perspectivile pieței cerealelor în regiunea analizată sunt foarte bine menționate într-un raport al OECD-FAO, chiar dacă acesta a fost elaborat înainte de izbucnirea conflictului din Ucraina. Multe din enunțurile raportului sunt valabile și acum și enumerăm mai jos câteva dintre acestea.

Potrivit OECD-FAO “Agricultural Outlook 2021-2030” previziunile spun că peste 50% din creșterea producției globale de grâu va veni din India, Rusia și Ucraina. Pentru alte cereale secundare (orz, ovăz, secară, sorg, mei, ș.a.), Rusia, Ucraina, Etiopia și India vor fi producătorii cheie. Se estimează că o creștere a comerțului mondial de cereale cu 21% pentru a ajunge la 542 milioane tone până în 2030.

Rusia a depășit UE în anul 2016 și a devenit cel mai mare exportator de grâu la acea dată. Este de așteptat să-și crească avantajul pe parcursul perioadei de prognoză, după încetarea conflictului cu Ucraina. Este posibil să reprezinte 22% din exporturile globale până în 2030.

De asemenea, se așteaptă ca UE, Australia și regiunea Mării Negre să continue să fie principalii exportatori de alte cereale secundare.

În comparație cu prezentul conflict militar dintre Rusia și Ucraina, impactul pandemiei de COVID-19 asupra piețelor cerealelor a fost relativ modest.

Suprafața recoltată în țările dezvoltate este de așteptat să crească cu 4 milioane hectare datorită creșterii suprafeșelor cultivate cu cereale din Rusia, Ucraina și Australia.

În regiunea Mării Negre (Rusia, Ucraina și Kazahstan), suprafețele suplimentare cultivate cu grâu vor reprezenta mai mult de 60% din creșterile nete ale suprafeței globale. În România nu se prognozează creșteri semnificative ale suprafețelor. Pentru alte cereale secundare, regiunea Mării Negre va contribui cu o cincime la creșterea producției globale, în principal prin orz și ovăz, cu producție mai mare în Rusia (+3,4 mil. t) și Ucraina (+2 mil. t). Producția în marile țări producătoare de grâu din regiunea Mării Negre (Rusia, Kazahstan și Ucraina) a fost volatilă în ultimul deceniu, în principal din cauza fluctuațiilor de randament.

Rusia și Ucraina pot juca un rol pe aceste piețe, cu o calitate superioară, dar vor fi mai competitive pe alte piețe ale grâului moale, cum ar fi Orientul Mijlociu și Asia Centrală, din motive de proximitate.

Pentru alte cereale secundare, primii cinci exportatori vor rămâne UE (în special prin contribuția Franței, Germaniei și României), Australia, Rusia, Ucraina și Canada.

În concluzie, este evident că implementarea acordurilor comerciale are ca scop facilitarea și creșterea comerțului între parteneri și se așteaptă să beneficieze toți partenerii prin extinderea exporturilor. Dar diferențele de eficiență și scară a producției, precum și modificările cererii și ofertei, fie pe parteneri, fie pe piețele

internaționale, pot genera rezultate diferite. Mai mult, evenimentele neașteptate (cum ar fi criza Covid sau războiul din Ucraina) sunt susceptibile de a avea efecte perturbatoare în continuare asupra fluxurilor comerciale.

Rusia și Ucraina și-au menținut poziția de leader în producția de cereale (în special grâu și porumb) în regiune. Chiar dacă au fost restricții majore privind exporturile, tot aceste țări au rămas în topul mondial al exportatorilor de cereale, cu o evoluție importantă mai ales din partea Rusiei.

Mai mult de 50% din exporturile mondiale au fost realizate de țările din Bazinul Mării Negre, ceea ce arată importanța regiunii pe plan mondial, chiar în condițiile războiului din Ucraina.

Având în vedere producțiile și comerțul cu cereale al Rusiei și Ucrainei, România pare a avea un rol secundar. Cu toate acestea, România a devenit o țară importantă în geopolitica regională, nu numai prin producțiile și comerțul constant crescătoare, dar și prin porturile la Dunăre și la Marea Neagră pe care le deține și care au un rol important în configurația regională, prin exporturile care se fac nu numai din producția internă, dar și din producția altor state din UE, sau țări care nu sunt în UE dar exportă cereale (Serbia), ori producția din Ucraina.

Cu toate barierele prezente, Rusia, Ucraina și UE, prin principalii săi producători de cereale printre care și România, vor avea un rol important în producția și exportul mondial în perioada care va urma după încheierea conflictului din Ucraina.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

Alexandri, C., Bucur, S.I. (2022). Grains market in the countries in the Black Sea, Caspian Sea basins and in countries with indirect access to the Black Sea through the Danube: Recent developments, în *Agrarian Economy and Rural Development - Trends and Challenges*, Rodino, S., Dragomir, V.(Ed.): International Symposium. 13th Edition, The Research Institute for Agricultural Economy and Rural Development (ICEADR), Bucharest, pp. 58-66.

Chiurciu I., Soare E., Certain I., Chereji A., Voicilaș D.M., Stoicea P. (2022). International trade of cereals: the contribution of Romania, în *Economie Agrară și Dezvoltare Rurală - Realități și Perspective pentru România*, ISSN CD 2247-7187, ISSN-L 2247-7187, volumul 13, Bucharest, Romania.

Chiurciu,I., Soare, E., Voicilaș, D.M., Certan, I. (2023). Aspects regarding the production and marketing of cereals in the Black Sea basin area, în *Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development*, Vol. 23, Issue 1, Print ISSN 2284-7995, E-ISSN 2285-3952, https://managementjournal.usamv.ro/pdf/vol.23_1/Art17.pdf, București, România.

***, cnbc.com, Russia and Ukraine sign deal to resume grain exports in Black Sea.

***, Eurostat, baza de date.

***, FAO, baza de date.

- Gavrilescu, C., Voicilaș, D.M. (2014). Competitiveness of the Romanian agri-food trade and the new agricultural policies, în *The new EU agricultural policy – continuation or revolution?*, în vol. no. 99.1 ISBN 978-83-7658-468-3, 211 pag. (95-107), Institute of Agricultural and Food Economics – National Research Institute (IERiGZ-PIB), Publication of the Multi-Annual programme 2011-2014, Warszawa, Polonia.
- Grab, Olga (2021). What are the prospects for this season's Black Sea wheat? Refinitiv (<https://muckrack.com/media-outlet/refinitiv>).
- OECD/FAO. (2021), OECD-FAO Agricultural Outlook 2021-2030, OECD Publishing, Paris, ISBN 978-92-64-43607-7 (print), ISBN 978-92-64-98957-3 (pdf), FAO ISBN 978-92-5-134608-2 (print and PDF), <https://doi.org/10.1787/19428846-en>.
- Sima, E. (2009). The Romanian Cereal Production At Regional Level, în *Agricultural Economics and Rural Development*, Institute of Agricultural Economics, vol. 6(1), pages 91-102.
- Voicilaș, D.M. (2014). Management behavior and key issues on cereal market. în *Economia. Seria Management*, vol. 17 no. 1, ISSN 1454-0320, 188 pag. (114-125), Academia de Studii Economice, Facultatea de Management, Departamentul de Eficiență Economică, Centrul de Cercetare, Managementul Afacerilor prin Proiecte, Ed. ASE, București, România.
- Voicilaș D.M., Certan I. (2019). Reflections on the regional competitiveness in the Black Sea Basin-Study on cereal market, în *Economic and social aspects of Ukraine's development at the beginning of the 21st century*, ONAFT, Odessa, Ucraina.
- Voicilaș D.M., Kalaman, O. (2020). Cereal market in the Black Sea Region – Comparative analysis for Romania and Ukraine, în *Agricultural Economics and Rural Development Journal*, Volume 17, No.2, ISSN 1841-0375, Academia Română, Institutul de Economie Agrară, Ed. Academiei Române, București, România.